

*Vesna
tominac
matačić*

*by milana
vlaović*

UMJETNOST JE IZNAD ZIVOTA

VESNA TOMINAC MATAČIĆ PREŠUĆENA JE HEROINA HRVATSKOG
GLUMIŠTA, VELIKA GLUMICA BEZ ANGAŽMANA, LJEPOPOTICA KOJA
NIKAD NIJE OSVAJALA S NASLOVNICA I GLAS KAKAV NA DASKAMA
RIJETKO MOŽETE ČUTI

Fotografije DRAŽEN KOKORIĆ

Kada na sceni baršunastim glasom prekrivenim koprenom bola progovori: Ti koja imaš ruke nevinije od mojih i koja si mudra kao bezbrižnost..... onda ostani pokraj njega i budi pobožnija od sviju koje su ga ljubile prije tebe.... Vesna Tominac Matačić dovede do klimaksa publiku koja u tami grca svoje neprežaljene ljubavi i proživljene čežnje. Muškarcima zaiskri oko, a žene plaču bez imalo srama. U tom je trenutku kazalište svedeno na svoju bit, interakciju između onoga što se događa na sceni, kojom dominiraju jedna snažna glumica i osjećajno potpuno razgolićena žena, i publike koja proživljava nešto svoje, iskonsko i nepatvoreno. Vesna Tominac Matačić prešućena je heroina hrvatskog glumišta, velika glumica bez angažmana, ljepotica koja nikad nije osvajala sa naslovnica i glas kakav na daskama rijetko možete čuti. Da bi barem djelomično stigla ondje gdje joj je mjesto, morala je upregnuti sve svoje snage, podastrijeti sebe kroz drugu veliku Vesnu i pozvati upomoć Ivana Lea Lemu koji je režirao zrelo i minimalistički, te Tatjanu Aćimović, koja je kao producentica dala svoj potpis i pečat ovoj sjajnoj predstavi poslije koje jedno vrijeme hodate na prstima, dok vam se osjećaji ne slegnu, a korak ne postane lak.

Book: *Voljeti Vesnu Parun i štovati njenu poeziju je jedno, doći na ideju da se temeljem njezina života i ostavštine napravi predstava u vlastitoj produkciji nešto je posve drugo. Prihvatili ste se i rada na dramaturškom predlošku, što je govoreći o Vesni Parun velika hrabrost. Otkud sve to dolazi?*

Iz kreativne potrebe slobodnog umjetnika da se izrazi, iz potrebe glumice da zaigra. Poezija Vesne Parun je veličanstvena, ali pravi okidač za ovaj pothvat bio je njezin život, drama njezinog života koja je u suprotnosti s ljepotom poezije. Htjela sam staviti u kontekst taj život s onim što je iznad života – umjetnost, u ovom slučaju poezija. Projekt je nastao iz moje fascinacije stvaralačkim procesom umjetnika na temelju vlastitog života koji u osnovi proizlazi iz univerzalne ljudske potrebe za stvaranjem, naposljetku iz fascinacije životom kao takvim a u kojemu se ogleda i moj osobni život pa i vlastiti stvaralački proces. Sve je to, dakle, dio magičnog kruga. Osjećala sam se pozvanom čitajući njezine autobiografske zapise koji su vapili za pažnjom. ...”znala sam da se on piše, taj moj dnevnik i da ću ga moći jednom zapanjena čitati ili slušati možda.”

Ljudi koji nisu gledali predstavu često imaju predodžbu da se radi o nekoj vrsti recitala, o poetskoj monodrami u kojoj se slavi ljepota poezije pjesnikinje nesretnog ljubavnog života. Ali to je samo vrh ledenog brijega. Ovo je, prije svega, drama jednoga života s kojom se može identificirati svaka osoba.

Book: *Koliko ste dugo proučavali lik i djelo, a koliko radili na tekstu predstave i jeste li odmah imali na umu Ivana Lea Lemu i Tatjanu Aćimović kao najvažnije suradnike?*

Kad sam odlučila da ću raditi predstavu iz tog materijala Vesna je još bila živa i bio je aktualan njezin autobiografski i jedini roman, Noć za pakost, kojeg je ona podnaslovila, Moj život u četrdeset vreća. U tom romanu kroz jednu od pripovjednih linija, kao svojevrsna digresija otkrivaju se i neki doživljaji iz djetinjstva koji su poslužili kao temelj mojoj dramaturgiji. Jer djetinjstvo uglavnom jest temelj

“Vjerujem da je i Vesna Parun osjećala tu skučenost prostora jedne minorne kulture na karti svijeta, ograničene materinim jezikom, premda je ona većinu svog stvaralačkog vijeka proživjela unutar širih geografskih granica bivše Jugoslavije, ali ju je put naveo i u Bugarsku gdje je također ostavila dubok trag”

životne dramaturgije. Do tada sam već imala uvid u njezinu poeziju koja me pratila, takoreći, odmalena kao što je i mnoge od nas. Istraživanje je trajalo godinama što zbog opsežnosti opusa, ali više zbog čestih odustajanja kad bih klonula duhom. Od svih ljudi koje sam poznavala Lemo i Tatjana kao redatelj i producentica bili su idealni suradnici. Sretna sam što su prihvatili suradnju i nikad im neću prestati zahvaljivati na tome.

Book: *Je li vas bilo strah uoči premijere i kako posljedično doživljavate sve ovo što ste s predstavom dogodilo u posljednje vrijeme, međunarodne nagrade i priznanja...*

Čim su se u projekt uključili Ivan Leo Lemo i Tatjana Aćimović nije više bilo razloga sa sumnju i strah. Oni su mi bili potvrda da sam na dobrom putu. Ali sve i da je krenulo “po zlu” lakše je kad niste sami. Također i kad krene “po dobru” divno je dijeliti tu radost, plodove zajedničkog rada. Od naše premijere do danas imali smo mnogo takvih radosnih trenutaka. Grand prix na međunarodnom festivalu monodrame, pa sve one sjajne kritike u Edinburgu, ali i kod kuće.

Međutim, strah je uvijek prisutan kad se prelaze vlastiti ustaljeni okviri. Sad mogu priznati, umrla sam od straha pred odlazak u Edinburg. Ali i tada su bili uz mene Lemo i Tanja.

Book: *Hrvatski mediji ostali su prilično rezervirani spram vas i predstave sve do Edinburga, baš kao što je nekad društvo u cjelini bilo nepravedno i hladno prema Vesni Parun.*

Ne znam da li je to zbog Vesne Parun čiju sudbinu možda dijelom nasljeđuje ova predstava ili zbog mene same koja sam kao glumica obično bila prisutna negdje na margini. Na toj se točki naše priče možda malkice i dodiruju.

Ali to je ujedno i pokretačka energija koja vas na koncu i potisne preko granica i to ne samo onih geografskih. Vjerujem da je i Vesna Parun osjećala tu skučenost prostora jedne minorne kulture na karti svijeta, ograničene materinim jezikom, premda je ona većinu svog stvaralačkog vijeka proživjela unutar širih geografskih granica bivše Jugoslavije, ali ju je put naveo i u Bugarsku gdje je također ostavila dubok trag. Naša mala kulturna sredina poslovično ignorira svoje vrijednosti sve dok se ne potvrde u stranom svijetu. Taj vječni osjećaj manje vrijednosti prema Zapadu uglavnom je neutemeljen. To neprekidno podcjenjivanje vlastitih nacionalnih vrijednosti već je odavno stereotip.

Book: *Što mislite o njejoj gorčini, kao posljednjoj fazi, u kojoj je Nadi Mirković u razgovoru rekla da ne podnosi da je nazivaju poetesom?*

U toj gorčini sadržan je bunt umjetnika koji živi ispred svoga vremena, sadržan je prezir prema licemjerju društva koje je izgubilo svoja istinska mjerila vrijednosti, u toj gorčini sadržana potreba za demistifikacijom poezije kao neke nadnaravne i uzvišene discipline, odvojene od ljudi i stvarnoga života, u toj gorčini sadržan je vapaj istine koja ne dopire do ušiju i očiju svojih suvremenika, sadržan je krik djeteta koje uzalud viče: Car je gol! Tom je gorčinom obojana i naša predstava. I ona ima tu potku u osnovi iz koje se kaže: “Stih je okrutan!” Poziva vas da se zagledate u taj stih do dubine u kojoj je sadržana zagonetka samoga života kao neka kvantna formula duha zarobljenog nevidljivom silom veličanstvene gravitacije koja nas vuče korijenima. I neprestano okreće taj kotač života prema djetinjstvu zadirući čak i u neke mračne odaje nesvjesnog. Namjesto da prihvati “titulu”, svojevrsni društveni status “poetese”, okrunjene božice u Panteonu uzvišene poezije, ona ostaje “vidrama vjerna” sasvim svoja, istini dosljedna, širom otvorenih očiju i ušiju. Već u poznim godina-

intervju

ma, ali vrlo trijezne glave ona objavljuje svoje ubojite satire, Kurcomlatiće, Đoku i Đokundu, itd. i šalje vrlo subverzivnu poruku svojim suvremenicima koji će jedva dočekati da je diskreditiraju kao ludu babu. Ako ste dosljedni istini onda nemate što izgubiti. A istina je uglavnom gorka.

Book: *U vašoj karijeri postoji «Tena» u osječkom HNK i Nagrada hrvatskog glumišta za istu, jedna strana koprodukcija, talijanski igrani film i onda vas dugo nema. Koji se splet okolnosti dogodio u međuvremenu, dok se niste ponovo pojavili, uglavnom u sporednim ulogama?*

Posvetila sam se životu i ljubavi. Rodila sam svoju djecu i podizala ih.

Bilo je to čudno vrijeme. Poraće. Jedan kulturni vakuum u kojemu su se formirale nove vrijednosti. Meni je fokus bio na obitelji.

Book: *Vesnu Parun obilježili su bol, neprežaljena ljubav, siromaštvo, patnja, bolest, nedovoljno uvažavanje. Danas kada znamo tko je u stvari bila, ima li kulturni establišment bolji odnos prema njenoj ostavštini ili se morala pojaviti druga Vesna da progovori glasno o prvvoj?*

Nemam baš dojam da je državi stalo do njezine ostavštine. Oni

**AKO STE
DOSLJEDNI ISTINI
ONDA NEMATE ŠTO
IZGUBITI. A ISTINA
JE UGLAVNOM
GORKA**

koji upravljaju hrvatskom kulturom nisu, izgleda, na toj razini svijesti. Žalosno je, ali u isto vrijeme i utješno, da njezino stvaralaštvo leži na "nevinim rukama" njezinih štovatelja, u njihovim osobnim memorijama i privatnim knjigama, većinom starijeg izdanja. Neki su se kritičari naše predstave u Edinburghu, s pravom, posebno osvrnuli na činjenicu da se ne može doći do engleskog prijevoda tako velike pjesnikinje. To je (nacionalna) sramota, rekli su. I meni je, kao Hrvatici, da budem iskrena, bilo malko neugodno radi toga. Ipak, mi smo učinili maksimalno za njezinu promociju svojom malom predstavom na najvećem kazališnom festivalu na svijetu. Ostavili smo prvi, ali ne mali trag. A sve to bez prave državne potpore.

Book: *Što mislite, postoji li u Hrvatskoj škola koja nosi ime Vesne Parun, kao što škole nose imena pjesnika, poput Jure Kaštelana ili Dragutina Tadijanovića, na primjer?*

Bilo bi, u najmanju ruku, pristojno barem školu nazvati prema njoj. Ne postoji političar ni vladar ove zemlje kroz cijelu njenu povijest koji to zaslužuje više od Vesne Parun.

Ali, bojim se, ona već polako ali sigurno nestaje čak i iz lektirnih programa, a namjesto njezinih remek djela ulaze djela nekih poznatih autorica s estrade.

Book: *Koja vas je reakcija najviše dojmila na brojnim izvedbama predstave diljem Hrvatske i inozemstva?*

Bila sam iskreno dirnuta kad su mi neki ljudi priznali da su predstavu gledali po tri i više puta. Zatim, posebno su me se dojmile reakcije nekih muškaraca, od kojih to, inače, ne bih očekivala, kad nisu mogli suzdržati suze. Nekoliko puta dogodile su se i "standing ovations", pa čak i u Edinburghu, na stranom terenu. Bila sam duboko ganuta pohvalama stranih kritičara, posebice hvalospjevom Luciana Waugha iz The Exeunt Magazinea koji Vesnu Parun na temelju naše predstave uspoređuje s T. S. Eliotom ili kad je Simon Fern koji piše za The Student Newspaper napisao da mu je naša predstava najbolja predstava nakon dugo vremena, a ugledni festivalski list ThreeWeek Edinburgh uvrstio je, između tri tisuće predstava na festivalu, među tri koje obavezno treba pogledati.

Ali sve je to ništa prema reakciji moga sina nakon što je gledao predstavu, koji mi je rekao: Stara, svaka čast!

Book: *U kojem ste se smislu vi promijenili, glumački i ljudski, u ovom periodu?*

Jest, promijenila me je ova predstava. U to nema sumnje. Definirala mi je neke životne stavove, otvorila puteve i obilježila sazrijevanje. Naučila sam još puno o glumi. Nema bolje škole od monodrame. Svaka nova izvedba predstavlja avanturu i svojevrsni test prisutnosti duhom. Susret s egom. Vježbu izdržljivosti i poniznosti. Osim što igram, radim i sve druge poslove, prodajem predstavu, vodim administraciju, perem i peglam kostim, vozim, prenosim scenografiju, ugovaram poslove, potpisujem ugovore, plaćam račune, pišem izvješća, prijavnice na natječaje, itd. Jedino ne mogu tehnički voditi predstavu, ton i svjetlo. To rade moji sjajni suradnici. Na gostovanjima su mi i desna i lijeva nevinna ruka. Tomislav Božić ili Saša Fistrić - nezamjenjivi.

Ali i svi dragi ljudi iz Teatra Itd gdje redovito igram i koji me sve ove godine tako svesrdno podržavaju.

Predstava mi je donijela mnoge divne ljude u život. Posebne susrete i veliko životno iskustvo. Obogatila me je u svakom smislu, osim onom financijskom. Ali ako je to bila cijena, ne žalim.

